گرامشی فەیلەسوفکی شۆشگەر... ئەردۆغان عەبدوللا

ئیتالیا خاوەنی شارستانییەتکی زەر گەورەیە، لانکەی زەرەک لە فەیلەسوف و زانا و هونەرمەندی مەزنی جیهانە، کە جێ پەنجەیان بەسەر مێژووی مرۆڤایەتییەوە دیارە، یەکێکیش لەو فەیلەسوف و کەسایەتییە مەزنانەش ئەنتۆنیۆ گرامشییە. ئەم پیاوە مەزنە لە یەک کاتدا، فەیلەسوف، شۆشگێ، رۆژنامەنووس، نووسەر و چالاکوانکی مەدەنی ئەجگار گەورە بووە. داکۆکیکارکی مەزن بووە لە مافی چینی کرێکاران و زەحمەتکێشان، لە هەموشی گرنگتر شۆشگێکی مەزن بووە لە دژی رژێمی فاشیستی ئیتالیا، هەر لە پێناوی ئەم بەها جوانانەشدا زیاتر لە دە ساڵ زیندانیکراوە دواجاریش کاتک ئازاد کرا، هێندە ئازار و ئێشکەنجەیاندابوو، گیانی پاکی لەدەستداوە.
کاتک دادوەرەکە بڕیاری زیندانیکردنی بە دەرکرد رایگەیاند: ئەوا بە ماوەی 20 ساڵ ئەم عەقڵەمان راگرت.” بەڵام وەکو نووسەرکی ئەمانی دەڵێت: ئەو عەقڵە نەک هەر رانەگیرا، بەڵکو هەتاوەکو ئێستاش چالاکە.
گرامشی خاوەنی دیدگایەکی ئەجگار تایبەتە و تیۆری خۆی هەیە لە بارەی کەلتور، ڕەهەی ڕۆشنبیر لەناو کۆمەڵگەدا، هەروەها بەچوونکی ڕەخنەگرانەی هەیە بەرامبەر بە تەوانینی خۆرئاوایی بە جیهان و کە خۆی لە فیکری سەنتراڵیزمی خۆرئاوایی دەبینێتەوە. جگە لە کۆمەڵک تەوانینی تایبەتی لە بارەی یەکێتی سۆڤیەت، فاشیزم، سیستمی سەرمایەداری، پارتی شۆشگێر، خەباتی مەدەنی و سیاسیی، دەوڵەت، ئەدەب و هونەر، کۆمەڵک بابەتی گرنگی تر.
لێرەدا هەوڵ دەدەم تیشکێک بخەمە سەر ژیان و فیکری ئەم کەسە فەیلەسوفە و کەمێک بە خوێنەرانی ئازیزی کوردی ئاشنا بکەم.

منداڵکی هەژار

Antonio Gramsci ئەنتۆنیۆ گرامشی لە 22 یانوەری 1891 لە دوورگەی سەردینیای ئیتالیا لەدایک بووەو لە 27 ئەپریلی 1937 لە ڕەمای پایتەختی ئیتالیا کۆچی دواییکردووە. ئەنتۆنیۆ سەر بە کەمە نەتەوەی Arbëresh ئاربیرێش کە کەمە نەتەوەیەکی ئەلبانین لە باشووری ئیتالیا دەژین. لە بنەچەدا بنەماڵەی گرامشی خەڵکی ئیتالیا نین و لە ئەلبانیاوە هاتوون، باپیرە گەورەی بە خێی بنەماڵەکێوە لە سەرەتاکانی سەدەی نۆزدەوە ئەلبانیای

بەجەهشتووە هاتوون بە شاری ناپەلی باشووری ئیتالیا. ناوی گرامشیش لە ناوی شاری " Gramsci گرامش" ی ئەلبانییەوە هاتووە، کە شارچکەیەکی بچووکە دەکەوتە ناوەاستی ئەلبانیاوە.
گرامشی لە تەمەنی 3 ساییدا بە دەستی کچە خزمەتکارەکییانەوە دەکەوتە خوارەوە پشتی ئازاری زەری پە دەگات و ئەمەش هەتا کەتایی ژیانی کاریگەری گەورەی بەسەر جەستەیەوە بەجەهشت. بەهەی ئەمەوە تووشی پشتئەشەی زەر بووە، لەبەرئەوە نەیتوانییوە زەر یاری لەگەە مندالانی هاوتەمەنی خەیدا بکات. پاشانیش وایکردووە کە لە رووی گەشەی جەستەییەوە زەر پەشنەکەوەت و باڵا کورت و پشت کەم بەت.
لە رووی ئابووریشەوە سەرەتا رەوشی ژیانیان ئاساییی بووە، باوکی کارمەندەکی ئاساییی حکومی بووە، بەەام پاشئەوەی ساڵی 1898 باوکی بە تەمەتی خراپ بەکارهەنانی پەستی حکومی لە کارەکەی لا دەبرەت و زیندانی دەکرەت، رەوشی بنەماەەکەیان لە روویی داراییەوە تەکدەچەت. هەرئەمەش وا دەکات کە لە رەوشەکی زەر خراپی داراییدا خوەندن تەواو بکات، پاشان بە تەواوکردنی خوەندنی زانکە، بەرەو شاری تورینەی باکووری ئیتالیا دەەوات و لەرەشەوە تەکەەی ژیانی سیاسیی و فکرییی ئیتالیا و ئەوروپا دەبەت.

سەرەتای تەکەەبوون لەگەە سیاسەت و فیکردا

ساڵی 1921 لەرەگەی ستەپەندیەمەکەوە" دەستگیرەییەکی خوەندنەوە" دەتوانەت لە زانکەی تورینە بەشی ئاداب بخوەنەت. ئەمەش دەرگایەکی گەورەی فیکریی و سیاسیی و رەشنبیریی بەرووی گرامشی گەنجدا دەکاتەوە. هەرچەندە وەکو خەی پاشتر باسی دەکات، لە رووی بژەوییی ژیانەوە، زەر رەوشی ژیانی خراپ بووەو هەژاریی و برسەتی زەری چەشتووە. بەەام زانکە و شاری تەرینە دەرگایەکی فراوانی جمووجەەی سیاسیی و رەژنامەگەریی و فیکری بە دەکەنەوە.
لەو ساڵانەدا لە تەواوی ئیتالیادا بزووتنەوەی کرەکاریی و چەپەکان زەر بەهەزبوون، گرامشی زوو تەکەەی ئەم بزووتنەوەیە بوو. لە ساڵی 1917 لە ئیتالیاش راپەرینی گەورەی کرەکاری دەستیپەکرد، لە شارەکانی باکووردا بزووتنەوەی شورایی لە ناو کارگەکان دروستبوو، کە گرامشی زەر داکەکی لەدەکرد. ئەو لەو باوەەدا بوو کە لەرەش هاوشەوەی روسیا، شەشەکی کرەکاری روو دەدات و کەتایی بە سیستمی سەرمایەداری دەهەنرەت و سیستمی سەشیالیستی هاوشەوەی روسیا دروست دەکرەت، بەەام وا دەرنەچوو.
گرامشی لە ساڵی 1919 دەبەتە سەرنووسەری رەژنامەی سیستمی نوەOrdine Nuovo، لەردا زیاتر داکەکی لە مافی کرەکاران دەکات و

بەشێکی زۆری بەچوونەکانی خۆی دەخاتەروو. پاشان دەچێتە ناو ریزەکانی پارتی سۆشیالیستی ئیتالیا، دواتریش لە ساڵی 1921 دەبێتە ئەندامی دامەزرێنەری پارتی کۆمۆنیستی ئیتالیا وەکو سکرتێری گشتی حزبیش هەڵدەبژێرێت.

بەچوونە فیکرییەکانی

بەئاوەڕی لە فیکر و فەلسەفەی گرامشی تێبگەین، هەردوو ڕەگەزی " کات و شوێن" هاوکاری باشمان دەکەن. ئەو لە سەرەتاکانی سەدەی بیستەمدا ژیاوە، ئیتالیاش یەکێك بووە لە زلهێزەکانی ئەوکاتی جیهان و کاریگەری گەورەی بەسەر ئەوروپا و جیهانیشەوە هەبووە. لەوکاتەشدا جیهان بەدەست کۆمۆنیزمێک کێشەی گەورەوە دەیناڵاند، زلهێزەکانی جیهان لە جەنگ و ململانێی سەختدا بوون. بیری سۆشیالیزم و چەپگەرایی لە تەواوی ئەوروپا و جیهاندا زاڵ بووە، لە بەرامبەریشدا فیکری فاشیزم و ناسیۆنالیزم و تۆتالیتاریزم زۆر بەهێز بوو، لە ئیتالیا فاشیزمەکان دەسەڵاتیان گرتبووە دەست، لە ڕوسیاش بەڵشەفیکان دەسەڵاتیان گرتبووە دەست و سیستمی سۆشیالیستیان دامەزراند بوو. ئیتالیاش خۆی لەناو گێژاوێکی گەورەدا دەبینییەوە، هێزە چەپ و ڕاستەوەکان لە جەنگ و ململانێی سەختدا بوون. هەموو ئەمانە کاریگەری گەورەیان بەسەر فیکر و دونیابینی گرامشییەوە هەبووە.

ئەو جگە لە جمووجۆڵی سیاسیی، لە بواری نووسین و فیکر و فەلسەفیشدا، داهێنانی گەورەی کردووە. بەشێکی زۆری فیکر و فەلسەفەکەشی لە زیندانەوە نووسیوە کە بە ' دەفتەرەکانی زیندان" ناودەبرێن و خەیان لە 32 دەفتەر دەبینێوە نزیکەی 3 هەزار لاپەڕەن. لەم دەفتەرانەدا باسی کۆمۆنیزمێک مەسەلەی گرنگی کردووە لەوانە" ڕەهەندی ڕشنبیر لەناو کۆمەڵگەدا، هێژموونی دەوڵەت و کلتووری سەرمایەداری، ڕەخنە لە فیکری سەنتالیزمی کلتووری ئەوروپی. سیستمی دەوڵەت، کۆمەڵی مەدەنی، خەباتی سەندیکایی، دژایەتیکردنی فیکری فاشیزم، شۆڕشی ڕوسیا، کێشەکانی ئیتالیا و ئەوروپا. مەسەلەی شارش و خەباتی چینایەتی،، " کۆمۆنیزمێک مەسەلەی تر.

لێرەدا هەوڵ دەدەم، تیشکێک بخەمە سەر بەچوونە فیکرییەکانی ئەم کەسە نووسەرە.

خەبات لە دژی فاشیزم

بەشێکی گرنگی خەباتی سیاسی گرامشی بریتییە لە خەبات لە دژی سیستم و فیکری فاشیزم، ئەو چ بە قۆناغەکان یان بە چالاکی مەدەنی دژی ڕژێمی

فاشیزمی مسۆلینی دەوستێتەوە، بەیە لە ساڵی 1924 بۆ 1926 چەندجارێک دەستگیر دەکرێت پاشانیش لە ساڵی 1926 بۆ تەواوەتی زیندانی دەکرێت و هەتاوەکو ساڵی 1937 لە زیندانی فاشیستەکان دەبێت. لە زیندانیش زۆر ئێشکەنجە دەدرێت، هەربۆیە کاتێکیش ئازادی دەکەن، لە پاش ماوەیەکی کەم بەهۆی نەخۆشییەوە گیان لە دەستدەدات.
ئەو لێرگەی نووسینەکانییەوە، دەندەیی و نامرۆیی فیکری فاشیزمی خستەتەوو، بەشێک لەکارە فیکرییەکانی بۆ دژایەتیکردنی فیکری فاشیستی تەرخانکردووە. لەهەمانکاتیشدا پێشبینی بۆ کارەساتە گەورانە کردووە کە روویدا وی ئیتالیا دەبێتەوە بەهۆی رژێمی فاشیستی ئیتالییەوە و بەرەکایەتی مسۆلینی.

دوو جۆر ڕۆشنبیر

گرامشی پێناسەیەکی تایبەتی بۆ ڕۆشنبیر کردووە کە تاڕادەیەک جیاوازە لە بۆچوونی فەیلەسوفانی پێش خۆی. لەهەمانکاتیشدا هەتاوەکو ئەمڕۆش بۆ یەکێک لە پێناسە گرنگەکان دادەنرێت کە بۆ ڕۆشنبیر کرابێت. بە بۆچوونی گرامشی دوو جۆر ڕۆشنبیر هەیە، یەکەمیان ڕۆشنبیری تەقلیدیی، ئەمەش ئەو جۆرە ڕۆشنبیرانە دەگرێتەوە، کە خۆیان لە جەماوەری گشتی خەڵکی بەدوور دەگرن و زیاتر خۆیان بە نوخبەیەک دادەنێن و بە چاوەکی کەمەوە سەیری ئەوانی تر دەکەن و خۆیان لە قۆڕی کەشکانی ناو کەمەڵە نادەن.
جۆری دووەمی ڕۆشنبیر ئەوانەیە، کە گرامشی ناوی " ڕۆشنبیری ئۆرگانی" لێناون. ئەمانە ئەو ڕۆشنبیرانە دەگرێتەوە کە خۆیان بە بەشێک لە کەمەڵەکەیان دادەنێن و هەڵگری ئازار و مەینەتییەکانی گەلەکەیانن و داکۆکی لەماف‌کانیان دەکەن. لەهەمانکاتیشدا ئەو ڕۆشنبیرانە دەبنە ڕابەری بزووتنەوە جەماوەریی و شەڕشگێڕییەکان و هەوڵی ڕێکخستنی خەڵکی دەدەن، لە هەمووشی گرنگتر هەوڵ دەدەن چینی جووتیار و کرێکاران لە یەکتری نزیک بکەنەوە. هەروەها ئەرکی سەرکێشیان هەشیارکردنەوەو ڕۆشنبیرکردنی چینی کرێکاران و زەحمەتکێشان دەبێت و هەوڵدان بۆ دژایەتییکردنی هەژموونی کەلتووری سەرمایەداریە.
لەمەدا گرامشی پێی وایە کە ڕۆشنبیری ئۆرگانی دەبێت وەکو سەربازێک لە دژی هەژموونی سەرمایەداری بوەستێتەوەو نەهێڵێت ئەو هەژموونە بەسەر تەواوی خەڵکیدا بسەپێت، کە زۆرجاریش ئەم هەژموونە لە ڕێگەی دەزگاکانی دەوڵەت و میدیاکانەوە دەبێت. بۆیە ئەو پێی وایە دەبێت ڕۆی کەمەڵەی مەدەنی بەهێز بکرێت لەمەشدا ڕۆشنبیر ڕۆی سەرەکی دەگێڕێت.

هەژموونگەرایی کەلتوری

خاڵێکی گرنگی تری فیکری گرامشی پەیوەندی بە مەسەلەی هەژموونگەرایی کەلتوری بەگشتی و سەرمایەداریی بەتایبەتی هەیە. ئەم خاڵە زۆر گرنگە کە گرامشی باسیکردووە پێشتر بیرمەندانی تری چەپ بەو شێوەیە گرگنگیان پێ نەداوە. مەسەلەی هەژموونگەرایش دەبێتە خاڵێکی سەرەکی بیرکردنەوەیی و پانتایی باش لە کار و بەرهەمهێنانی بە تەرخان دەکات. جگەی ئاماژەیە مەسەلەی هەژموونگەرایی لەرگەی گرامشییەوە، دەبێتە بابەتێکی گرنگی فەلسەفەی جیهان و لێپاش ئەو کەمێک فیلەسوف و بیرمەندی جیهان خەیان پەوەی خەریک دەکەن و شێوەی دەکەن.

چەمکی هەژموونگەرایی بەشێکی زۆری کارەکانی گرامشی داگیرکردووە و هیچ فیلەسوفێک بەو شێوە چڕوپڕییە قسەی لەمبارەوە نەکردووە، بەتایبەتی هەژموونی کەلتوری. ئەمش رەگەی بە زۆر فیلەسوفی تری جیهان کردەوە، کە لەمبارەیەوە کار بکەن ، بە نموونە ئەدوارد سەعید لە کتێبەکانی "خەرهەڵاتناسیی، ئیمپریالیزم و کەلتور"، لە ژێر کاریگەری تێزەکانی گرامشی ئەم کتێبانەی نووسیوە، کە بە یەکێک لە کارە گرنگەکانی ئەدوارد سەعید دادەنرێت.

گرامشی پێی وایە کە سەرمایەداری توانییوەتی تاادەیەکی زۆر هەژموونی کەلتوری خۆی بەسەر تەواوی چین و توێژەکانی کۆمەڵگەدا بسەپێنێت. هەربۆیە بە روبەڕوبونەوەی ئەم هەژموونە داوا دەکات کە گرنگی زۆر بە ڕۆشنبیرکردنی چینی کرێکار و جووتیار بدرێت، ئەمش ئەرکی سەرەکی ڕۆشنبیرە کە ئەو بە ڕۆشنبیری ئەرگانی ناوی دەبات، لە پاشانیش ئەرکی پارتێکی شۆڕشگێڕیە. جگەی ئاماژەیە لە سەرەتاکانی شۆڕشی روسیدا زۆر باوەڕی بە یەکێتی سۆڤیەتیی بوو، پێی وابوو کە ئەم شۆڕشە توانیوویەتی چینێکی کرێکاری ڕۆشنبیر و هۆشیاری روسی پێ بگەیەنێت، هەرچەندە پاشان بەچوونی دەگۆڕێت.

فیکری سەنتراڵیزمی ئەوروپی

خاڵێکی گرنگی تری تەوانینی گرامشی پەیوەندی بە ڕەخنەگرتنە لە فیکری خۆرئاوایی، کە ئەمش یەکێکە لە داهێنانە فیکرییە گەورەکانی. ئەو پێی وایە ئەو فیکرە باوەی کە ئەوروپا بە سەنتراڵی جیهان دادەنێت و تەواوی کەلتورەکانی جیهانیش بە چاوێکی کەمەوە سەیر دەکات، بەچوونێکی تەواو هەڵەیە، چونکە کەلتور و شارستانییەکانی تری جیهانیش، هیچیان لە کەلتور و شارستانی ئەوروپا کەمتر نییە و پێویستە ڕێزیش لەوان بگیرێت، چونکە ڕەنگیان لە پێشخستنی شارستانی مرۆڤایەتی هەبووە. گرامشی یەکەمین کەس بووە

کە بەو شەوە راستەوخەیە ئەم رەخنەیە لە فیکری خەرئاوایی باو بگرەت، ئەمەش خەی لە خەیدا شەشەکی گەورە بوو. ئەو رەخنانەی گرامشیش دەرگایەکی زەر باشی کردەوە بە زەر فەیلەسوفی تری ئەوروپایی، کە گرنگی بە کەلتورەکانی تری جیهان بددەن یەکەکیش لەوانە فەیلسوفی ناوداری فەرەنسی لیڤی شتراوس، کە بە یەکەک لە باوکەکانی رەوتی بونیاتگەراکان دادەنرەت، راستە ئەو لە رووی فیکرییەوە دوورە لە گرامشی و بەرەی راستی هەبژاردووە، بەام لەمبارەیەوە ستایشی تەوانییەکانی گرامشی دەکات. جگەلەوەش کەمەک فەیلەسوف و بیرمەندی تری خەرئاوایی هەمان رەچکەی ئەویان گرتووە لە پەش هەموویانەوە" جەمسکی و ئەدراورد سەعید، رەبەرت کەکس"

دەوەت و کەمەی مەدەنی

گرامشی پەی وابوو کە دەوەت ئامەازەکە بە سەرکووتکردنی خەکی، لەمەشدا تاادەیەک بەچوونی لە ئەنارشیستەکانەوە نزیک بوو بەتایبەتی " باکەنین"، هەربەیە زەر دژی چەمکی تەقلیدی دەوەت بوو، کە تەنها خەی لە هەزە ەقەکانی دەوەت دەبینەتەوە.

گرامشی دەسەات دەکات بە دوو بەشەوە . یەکەمیان ناوی لەناوە" کەمەی سیاسی" کە خەی لە دەزگا سەرکوتکەرەکانی دەوەت دەبینەتەوە لە پەش هەموویانەوە" پەلیس، هەزە ئەمنییەکان، زیندان، سوپا، یاسا" کە ئەمەش زیاتر دەوەتی ستەمکار دەگرەتەوە، لەردا دەوەت رەکەکی خراپ لەناو کەمەگەدا دەبینەت و بەرەو دواکەوتن و کارەساتی دەبات.

دووەمیان " کەمەی مەدەنی" کە ئەمەش زیاتر هەزە سیاسیی و ئابووریەکان دەگرەتەوە. لەردا بە پەچەوانەی کەمەی سیاسییەوە، دەبەت لە رەگەی رەزامەندییەوە خەکی بەلای خەت رابکەشەت. لە لایەکی ترەوە گرامشی پەی وایە، ئەوە کەمەی مەدەنییە کە دەتوانەت رەگە لە ستەمی دەوەتی بگرەت و نەهەەت دەوەت لەلایەن چینەکەوە بە چەوساندنەوەی چینەکی تر بەکاربهەنرەت. هەربەیە هەمیشە داکەکی لە کەمەی مەدەنی دەکرد، کە ئەمەش زیاتر لە پارتی سیاسیی شەشگەر و سەندیکاکان و چالاکی مەدەنیی و سیاسی دەگرەتەوە.

لە لایەکی ترەوە گرامشی پەی وابوو ئەوە پارتی شەشگەر کە دەتوانەت ببەتە رەگر لە ستەمی دەوەتیی و دیکتاتەریی، هەرئەویشە دەتوانەت چینی کرەکاران و جووتیاران رزگار بکات و شەش بکات، بەام لەمەشدا دووبارە پانتایی زەری بە دیموکراسی و ئازادی ادەربەینی ناو حزب داناوە. گرامشی دژی ئەو فەرمە حزبیە بوو، کە ستالین پەوەی دەکرد، کە زیاتر فەرمەکی دیکتاتەری بوو.

گرامشی و فیکری مارکسیی

گرامشی یەکێکە لە فەیلەسوف و بیرمەندە مارزیکانی چەپی ئیتالیا و جیهان. ئەو خاوەنی ڕێچکەی فیکری خۆی بوو، بە هەموو شێوەیەک دژی دۆگماتیزم و پەرستنی شەخسی بوو تەنانەت مارکسیش. لە ساڵی 1918 وتارێک لەمبارەیەوە دەنووسێت و دەڵێت: مارکس شایستەی پەرستن نییە، ئەو مەسیح نییە. هەروەها بەشێکی زۆری فیکر و فەلسەفەکەشی قابیلی گۆڕانکارییە جگە لە ڕستە بەناوبانگەکەی نەبێت " ئەی کرێکارانی جیهان یەک بگرن"،جگە لەمە هەموو فیکری مارکسی شایستەی ئەوەیە کە گۆڕانکاری تێدا بکرێت و ڕەخنەی لە بگیرێت.

ئەو فیکری مارکسی بەسەر سێ بەشدا دابەشکردبوو: 1/ ئابووری سیاسی. 2/ زانستی سیاسیی.3/ فەلسەفە.

ڕەخنە لە یەکێتیی سۆڤیەت

سەرەتا گرامشی یەکێک بووە لە هەوادارە سەرسەختەکانی شۆڕشی ڕووسیی و پارتی بەلشەفی ڕووسیا، لەهەمانکاتیشدا لینینیش بە فیکری گرامشی سەرسام بووە. لە هاوینی ساڵی 1920 لەکاتی کۆنگرەی دووەمی ڕێکخراوی ئینتەرناسیونالی سێهەمدا، گرامشی ڕاپەرتێکی بەناوی " لەپێناو نوێکردنەوەی پارتی سۆشیالیستی" نووسی. کاتێک لینین ڕاپەرتەکەی بینی، زۆر بەلایەوە باشبوو، زۆریش پشتگیری بەچوونەکانی گرامشی کردووە. بۆیە پاشان بە نەمانی لینین، گرامشی بەچوونی گۆڕا، بەتایبەتی لەپاش هاتنە سەرکاری ستالین. ئەو پێی وایە ستالین هەموو کەمێی مادنی لەناوبردووەو تەنها پشت بە کەمێی سیاسی دەبەستێت کە خۆی لە هەزی ڕەقی دووڵەت دەبینێتەوە کە ئەوانیش " دەزگا ئەمنیی و هەواگریەکان، پۆلیس، سوپا،یاسا و داگا" دەبینێتەوە. لەهەمانکاتیشدا هیچ بوارێکی بە کاری کەمێی مادنی نەهێشتەوە. هەر ئەم ڕەخنانەشی وایکرد کە تەماتیی تراتسکیزمی بخرێتە پاڵ.

دەرەنجام

گرامشی دووبارە پێناسەیەکی نوێی بە ڕێی ڕۆشنبیر و پەیوندی بە کۆمەڵگەوە کردەوە، ئەو لەیەککاتدا کۆسپی سیاستمەدار، بیرمەند، چالاکوانێکی سیاسیی و مادنیی بوو، هیچ سنوورێکی بە چالاکییە فیکرییەکانی دانا و خۆی لەناو کتێبخانەیەکدا زیندانی نەکرد. هەروەها ئەو توانی لە ڕگەی ڕەخنەکانییەوە لە فیکری سنتالیزمی خەڵکاوایی و هەژموونگەرایی، دەرگا بە زەر فەیلەسوف و بیرمەندی تر بکاتەوە کە لەسەر هەمان ڕێچکە، داهێنانی باش بکەن. لە هەمووشی گرنگتر ئەوەیە، ئەمە لە ژیانی گرامشی فێری ئەوە دەبین، کە چەند

رژەمکان دیکتاتۆر و ستەمکار بن، بەڵام ناتوانن فیکر و فەلسەفە لەناوبەرن.
بەدنیایی و گرامشی یەکێکە لە فیلەسوفە دیارەکانی جیهان و کاریگەری تیۆریەکانی بەسەر تەواوی جیهاندا هەیە. قسەکردنیش لەبارەی ئەم کەسە فیلەسوفەی جیهانەوە، زۆری دەوێت، من تەنها پێناسەیەکی خۆرام بۆ فیکر و خەبات و ژیانی کردووە، بۆ هیوایەی لە داهاتوودا شتی زیاتری لەبارەوە بنووسم.

_____

سەرچاوەکان:

1/ سيار الجميل. مفهوم المثقف عند غرامشي. www.almadasupplements.net/
2/ سعد محمد رحيم.غرامشي والهيمنة الثقافية. www.almadasupplements.net/
3/ مصطفى شلش. غرامشي في زمن المظاهرات. www.almadasupplements.net/
4/ . . www.marx21.de.ANTONIO GRAMSCI: DAS HIRN FUNKTIONIERTE WEITER

چرای ئەی خەبات یان... چرای نیشتمان... یوسف محەمەد بەرزنجی

دەسپێک:

دیکەمێنت یان ئەرشیف زەرگرنگ و بەکەڵک، بەهەیی دیکەمێنتەوە زەربابەت و کێشەو ەوداو قەوماو لەمژووی گەلاندا بەهەی دیکەمێنت و بەگەنامەو نوسراوی پارێزراوەو دەتوانرێت زەر تەمومژو پەردەهەوری ەشی گومان لەمژووی گەلاندا بەوتەوەو تەشک بخرێتە سەرگومان و ەاستییەکان و ساخبکرێتەوە، زەربابەتیش تەتەبکرێت و ببنە کەرەسەی تۆزینەوەولێکەینەوەی چەو تەکمەو مژووی پە دەوەمەند بکرێت. سەنتەرو ناوەندو بۆشی تایبەت بەدیکەمێنت و بەگەنامە لەوەاتدا بکرێتەوەو گرنگی پێبدرێت، لەزەربەی وەاتان

ودەوەتانەدا تەنانەت لای دراوسێکانمان لەلایەن دەوەتانی بەنمونە:وەک تورکیاو ئێران و وەاتەعرەبیەکانەوە بگرنگییەوە دەپارێزرێن و سەیردەکرێن و لەوپەناوەدا سەنتەرو ناوەندی مەزن و مەدرەنی سەردەمیانەیان کردەتەوەو لەنەوەندەکانی کەلتورو مێژووی خەیانەدا بە لەکەینەوەو تەوژینەوە زانستییەکان کەکیان لەسەوردەگرن و مێژووی خەیانیان پەدەوەمەند کردووەو پاراستویانن.بەڵام بەداخەوە لای خەمان زۆر گرنگی بەئەرشیف و بەگەنامەو دیکەمێنت و پارێزگاریلێکردن وپاراستنیان نەدراوەو گەلی ئێمە لەونەوەندەدا زیان و زەرەری زۆرمان توشهاتووەو بەهۆی نەبونی بەگەنناماوە نەمانتوانیوە زۆربابەتی مێژووی ئاستبکەینەوە یان پەداچونەوەی ووردی سەلمێنراوی بە بکەین، بۆیە ئەرکی پارت وەکخراوەکانە بەحکومەت و دەوەتیشەوە بیر لێم سامان وگەنجینە دەوەمەندەی گەلەکەمان لەدیکەمێنت و بەگەنامەی نوسراو کەرەسە کەلەپووری و مێژوویەکان، پاشماوە پارێزراوەکان بکەنەوەو بە ئەونواوەندانە سەنتەرو مەزەخانەی نیشتمانیی لەشارەکاندا دابمەزرێنن وبیر لێم بوارە گرنگ و بەکەکە فەرامشکراوە بکەنەوەو زیان لەنەوەی بگەەتەوە باشترە.

نامە وەک کەرەسەی گرنگ:

نوسینی نامە لەمێژوودا زۆر پەیایخە جاران هەیکانی پەیوەندیکردن کەم بوون نامەو نوسراو هەکاری گەیاندنی ئاگاداری و ەەنمایی و گەیاندنی ەوداوقەوماوەکان بوون، نامەکان ئەدەبیی مێژوویی سیاسیی ئابووری کەمەایەتی... هەرشتەکی تربووبن جگەی بایخ وگرنگی و سوودبون، گەلان و وەاتانیش زۆرگرنگیان بەنامەو قەباەەو بابەتە مێژوییە نوسراوەکانداوەو پارستونیان و ئەرشیفیان کردون و بەلایانەوە گرنگ وپەیایخن و بەهۆی نامەو نوسراوە تایبەتی وگشتییەکانەوە زۆر بابەتە داپشراو تەمومژاوییەکان ەوون بووەتەوەو لەبەرتیشکی لەکەینەوە وتوژینەوەکاندا سودیان لەوەرگیراوەو بەربەستی زۆر بابەت وەوداوی هەگرتوویان ەوونکردەتەوە.

لەمێژووی کوردا کەس بەقەدەر مامەستای مەزن عەبدوالرەقیب یوسف نرخی نامەی نەزانیوەو تەیی نەگەیشتووە، گەرسێری بەرهەم و سایدوپەیجەکەی بکەین بەواستییە دەگەین کەهەزاران نامەی پاراستووەو سودی لەوەرگرتووەو بەکەکەن و جگەی شیاوی خەیان لەزەربابەتدا دەگرن، جەدەستی کەمال مەزهەر ئەحمەد،کەمال نوری مەعروف، کەمال ەەئوف محەمەد، ەابەری سەید ئیبراهیم و عەبدوڵا زەنگەنەو... ئەوانەی تریش بەنەوەندەکەو پەیایخیی ئێم بوارە گرنگەوە

دیارێ،کۆواتێ نرخیی نامۆ نوسراو لەمژوودا پەیایخ و کارەسێی خاوی سەرەتایی زۆر بەکەڵکن بۆ گۆشە نیگاراوەکانی مژوو.

دکتۆر محەمەد سابیر ونامەکان:
دکتۆر محەمەد سابیر، پیاوێکی زانستی و ئەکادیمییە، نیشتمان پەروەرە، ڕاستگۆیە، هاوڕێکانی هەمیشە وەک کەسێکی بەوەفا سەیری ئەکەن، ئەم پیاوە لەهەرشوێنکەدا بوایە دەوڵەت و پارت وڵەکخراوەکان سودیان لەتەمەن و ئەزمۆن وتاقیکردنەوەکانی ئەم پیاوە وەردەگرت و گەورەترین سەنتەریان لەپێناوی زانست و نەوەکان دەخستە بەردەستی و هەموو پشتیوانییەکیان دەکردو ئەویش بەپشتیوانییەکانی سودی بەنیشتمان و نەوەکانی دەگەیاند، بەڵام بەداخەوە ئەم گەنجینەیە، ئەم سامانە گرنگانەی نیشتمان ونبوون و لەناونەدەکاندا وەک کورد دەڵێت: پەنجەیان بەزاخدا کراوە و لەپەراوێزادا ژیان دەگوزەرێنن، وەک گەرانی مەزن دەڵێت:
بەڵێ دیارە لەناو قەومی بەسیتا قەدری سەنعەتکار
وەکو عەکسی قەمەروایە لەناو حەوزەکی لیخندا
بەڵام تەختی ئوفاهو تاجی حورمەت میللەتی هوشیار
بەئوستادە ئەدا وەک تەلەناو شمشاڵی کون کوندا

.. بەداخەوە بە ئەودەخە گشتگیرەی هەموانی لەتاساندا هەشتەوە، بەهیوام ئەژمێک بەتە پشەوە ئەم سامان و گەنجینەگەورانەی زانست و مەعریفەی وەک دکتۆر محەمەدسابیر لەیاد نەکرێن و ئەزیان لەبگەڕێت.

چرای ئەی خەبات یان... نیشتمان:
کاتژمێر٤ ی پاشنیوەڕۆی ئەژی دووشەممە ١٦ـــ ٦ـــ٢٠٢٢، بە ئامادەبوونی ئوناکبیران ونوسەران و نیشتمانپەروەران، لەهۆڵی تەواری شاری سلێمانی، نوسەر دکتۆر محەمەد سابیر، سێ کتێبی خۆیی لەقەبارەشەوە ناوەرۆکی جیاواز بەناوەکانی،یەکەم: چرای ئەی خەبات،٣٣٤لاپەڕەی قەبارە گەورە، کەبیریتیە، لەبەشێک لەنامەو دیکەمێنت لە شەشی نوەدا،چەردیەک نامەی تایبەتیە، دووەم: بیرەوەرییەکانم لەغوربەتدا، بیرەوەری،٥٥٥لاپەڕەی قەبارە وەزیری،سێیەم: ئەلبومی تێکۆشان، وێنە تایبەتی و گشتییەکانیەتی، قەبارە گەورە ٢١٤ لاپەڕە، بەرهەمەکانیش هەرسێکیان لەلایەن جەمال لەلەوە، ئامادەی چاپکراون. من پیرۆزبایی گەرم بە دکتۆر محەمەد سابیرو جەمال لەلەپشکۆش و دەستخۆشیان لێدەکەم، بۆئەم بەرهەم بەسودو بەکەڵک و گرنگانە، بەهیوام هەنگاوی دیکەی بەشوێندابێت و

کتێبخانەی کوردی بەم جۆرە بابەتە بەکێک وگرنگ وبەسودانە بازنرێتەوەو سودی بۆنووکان و ئایندەهەبێت.

چرای ڕێی خەبات..

نامەکان بەشێوەیکی گشتی گرنگن نرخی تایبەتی وگشتییان هەیە،وەک مێژووی نوسراو بەگشتی نامەکانی شێخ مەحموودی حەفید، بە کەسایەتیەکان وجەنگاوەرەکانی بەشێکی زۆریان لەنووچون و فەوتاون ئەرشیف و نامەکانی (کەریم بەگی فەتاح بەگی هەموونەد)، کەنامەی(مستەفاکەمال ئەتاتورک)ی تەدابووە بەقارەمانی سەردەمی خۆی کەریم بەگ لەبەگزادەنامە گرنگەو پەیایخەکان ئەژمار دەکرێت، کەریم بەگ فەرماندەی ئازاو بوێری لەشکری شێخی نەمر بووە،کە دەیان نامەی کەسایەتی تەدابووە بۆناوبراو کە دوایی سالانی ١٩٧٦ بۆدواوە، بەهۆی نەپاراستن و هەڵنەگرتنی لەشوێنی پارێزراو پاوەستدا لەنووبراون وبونەتە خۆراکی ئاگر، گەرئەونامەو دیکەمێنتانە بمانایە زۆر تاریکی مەسەلەو کەشەی کوردی یەکالاو ەوندکردەوە، نامەو ئەرشیفی (شێخ فەرەج)ی بانی بنووک یەکێک لەسەرکردە قارەمان و بوێرو چاونەترس و ئازاکانی سەردەمی شێخ مەحموودی حەفید بوو، ئەویش نامەو دیکەمێنتەکانی بەهۆی نەپاراستن و نرخ نەزانینەوە بە دەردی ئەوانی ترچوو،نامەکانی خوالێخۆشبوان قازی محەمەد و بارزانی و مام جەلال وکاک نەوشیروان مستەفاو... کەسایەتیەکان لە نەوەندی مێژووداپەیایخن گرنگی و ەونکردنەوەی بەکێک لەسەر هەلومەرجەکان پشکنین دەکەن، ەونکردنەوە لەسەردیوە شارەوەوداپشراو پەتماویەکان دەخرێنە ەوو، نامەکانی نەو ئەم کتێبش هەمان بایخ وسوود بەنوسین وتوێژینەوەو لەکۆڵینەوەی قەناغێکی نوێ دەهێنێ ئاراوەو بەرچاو ەونیمان دەخاتە بەردەست، پەویستە نوسەران وەونا کبیران نەوەندەهشنبیری لەزەر بابەتدا قەتیس وبەرتەسک نەکەنەوەو ەهشنبیری ونوسین لەمانا بەرفراوەن و گشتیەکەیدا سەیربکەن و نامەو نوسراوە پارێزراوەکان بەیایخەوە سەیربکەن، چونکە بەهۆی دێخ وهەلومەرج وەوداو قەوماوەکانەوە لەکوردستاندا هەزاران بەگزادەنامەو نوسراو نامە... بونەتەخۆراکی جانەوەران و مێروزیانبەخش و ئاگر ولەناوچوون. بەیە داواکارم وهیوامەوایە لەولایەن و کەسایەتیانە وحکومەت و دەسەڵاتدارانە بیر لەسامانی وەات لەکەلتوورو نوسراو شوێنەوارو گەڕەکەکان و ئەشکەوت و قەبرسان و شوێنەوارە مێژوویەکان بکرێتەوەو سەنتەری نیشتمانی بۆئەوبوارەترخان بکەن و بەلەدەستنەدانی مێژوو دابمەزرێنن و بەگرنگیی بەرزەوە سەیری نەوەندەکەبکەن،کەرەسەکان بپارێزن، نامەش وەک ئەم کتێبەو هەزارانی تر گردوکەبکرێتەوەو بەباشترین شێوەی

سەردەمییانە بپارەزرەت. بەیە ئەم هەنگاوەی دکتەر محەمەدسابیر گرنگە وەک هەنگاوە سەرتاییەکانی تر کەلەلایەن چەند کەسکەوە لەپەناوی نامەو پارستن و ئەرشیفکردنیدا نراوە.

ئەم کتەبە بەشەک لەنامەو دیکەمەنتی دکتەر محەمەد سابیر لەشەشی نوەدا، بەرگیی یەکەمیی بەنامەکان لەسەرداناوە، دیارە لەبەرنامەیدایە بەشی دیکەیشی لەبەرهەم بهەنەت، وەک لەکەکەشدا ئاماژەی پەدرا، دکتەر خاوەنی بەگەنامەیەکی یەکجار زەرەو خاوەنی ئەرشیفەکی دەوەوەندە لەم بوارەدا، بەهیوام کەسانی شارەزا لەهەوە و هاندانی دکتەردابن بەساخکردنەوەو بەچاپکردنی ئەم ئەرشیفە دەوەمەندەو سود بەهەموان بگەیەنەت، ئەوی ەاستیی بەت من تەنیا هەوەستە لەسەر ئەم کتەبەی دکتەر دەکەم و دەتوانم خوەنەوەی بەبکەم، چونکە من ئەویندارى دیکەمەنت و بەگەنامەو خوەندنەوەیانم وبەلامەوەجەگەی مەبەست و گرنگیپەدانە، پاش هاتنەماوە، زوبەزوو دەستم بەخوەندنەوەی ئەم کتەبە گرنگە جوان و پەبایەخەکرد، زەر هەستم بەئاسودەیی و گرنگی و سودی ئەم نامانە کردو چەژم لەبینین. کەئەم نامانە چەند بەکەک و بەسودن و زەر ەی تاریکی مەژووی ئەوکاتەمان بە ەوناک دەکاتەوە، زەر بەربەست وەلادەخەن. لەلایەکیی دییەوە پاراستن و مانەوەو پاراستنی ئەم نامانە بەم شەوەیە، هەمووی چیرەکی گەورەو پەیامی جوانیان لەپشتەوەدا حەشارداوە زەر نهەنی دوای سالی ١٩٧٥مان بەهەی نامەکانەوە بە ەوون وئاشکرا دەبەت، ەاستە نامەکان کەسین و بە خودی دکتەر نوسراون، بەەام لەناوەرەک و مەبەستدا گرنگ و پەمەخزاو ەاستین، پەند ئامەزو پە لەهیوای ئەوە سەردەمن، ئەمە لەم نامانەوەو کەدەکانیەوە زەر نهەنی، زەر بابەتی گرنگی لەهەدەهەنجین، چونکە وەک گوترا نامەکان بەپەی هەلومەرج و کات و سەردەمی خەی نوسراون، بابەتی لەکەینەوەو توەژینەوەی وردو پەراوەزو ەوونکردنەوەی زیاتر هەدەگرن، نامەی وشک و بەناوەک نین، بەکو لەگەی نامەکانەوە زیندوەتی و کەندان و تەکەشانی گەلەکی ستەمدیدەو وەی ئازادی و تەکەشان و بەرخەدان، کەگەلی کوردو نیشتمانەکەیەتی لەنامەکاندا بوونی هەیە، دوژمنانی ناوخەمان و دوژمنانی دەرکیش لەم تەکەشان وبەرگرییەی ئەم گەلە کەم تەرخەمیان لەزوەم وسوتماککردن و خوەنەشتنی ئەم گەلە بەئاگرو ستەم لەزوەمی جەبەروتیان قسوریان نەکردووەو بە ساتەک دەرفەتەکانیان بەتاوان و خوەنەشتن و لەناوبردن لەکیس نەداوە، دکتەر خەی خاوەنی عەقەیەتی بەگەنامەو دیکەمەنتە بەیە بەوپەی سەخاوەت وگرنگییەوە لەم بابەتەو بەکەکیەکەی ەوانیوەو وەک مەژووی قەناغەک خستویەتییە بەر دیدەی ئەمەومانان و ئەو لەئەمە زیاتر

پرشی و گرنگی ئم نامو نوسراوان دزانت و دزانت سودکی چیی؟ دکتر خیشی خاونی مژوویکی دومندو پئزمن وتاقیکردنوی ناووی نیشتمان و دروی، دزانت نرخ وبهای سردمیانی ئم نامان چین و لکودایی، بهیوام لهنگاوکانی بردوام بت و نوستت لپناوی مژوو قوربانیدانی گوری گلکمان، کلوپناودا نوکان قوربانی زریان بسروربو برزی خاک پشکشکردوو.

برئنجام:

نورک وکاکو ناوخنی نامکان بگشتی وک وترا گرنگن، هواودنگوباسی وردی ئو سردمی گل ونیشتمان پیدا گوزری کردوو تدایی، نامکان یان فرمین یان کسین وکسایتییکان هموویان پشمرگو تکشری کوردو سرکردکانی یکتیی نیشتمانی نوسیویانن، کات و شون و هلومرجی دیاری کراو، وداو دخی ئوسردمی شش و خک لگوندو شارکانی لخگرتوو، باری ئابووری وکمایتی وگشو پشکوتن و شو چک و خراک و ناوچئازادو پیوندییکانی ششی لناوخندا ککردتو، شی ناوخو هکارو داکشان و هکشانی تدایی، ناوی زرشهیدی سرکردو کات وساتی شهیدکان وونکردنوو بچونی لئامزی نامکاندایی، زرهوست و هلومرج ئاماژی پدراوو ونکردنوو باری سرنجی لخگرتوو شی ئران عراق وهوستی پارت کوردی وعربیی وئیقلیمی و نودوتییکان باسکراو، گلک بابتی دیکیش لباریانو دواون.. هموو نامو دیکمنت وبگنامکان گرنگ و مژووین.

هند ورد سرنج بنامکان:

یکم: دبوو پراوزکان زرتربوونایی ونکردنوو مژوو بروارو زیاتر تدابوایی.

دووم: رونکردنو لسرکسایتییکان شهیدکان هبوایی، قبارو جری کاغز ئاماژی پبدرایی.

سیم: دبوو لتایپکردنی نامکان ننوسی ئمن بدستواژو نوسین لبرچاوبگیرایی نک بشوی کلاسیکی و سردمی خی تایپ بکرت، ننوس بگنامو جوانکردنی لئستادا گرنگو بخونریش باشترو سرنج اکشتر.

چوارم: یگی زرک لنامکان ناوی گینرو شونی ناردن وگیشتنی دیارنی دبوو لوبارو ونکردنوو ئاماژدان هبوایی.

پێنجەم: دەبوو نوسەری نامەکان مردن وەفاتیان یان شەهیدبوونیان وەک مژوو بنوسرایە ئەمەگرنگی میژوویی خۆی هەیە، بۆ لێکۆڵینەوە توێژینەوە.
شەشەم: دەبوو هەرسە بەرهەمەکەی نوسەر لەوی دیزاینەوە لەیەک شوێو قەبارەدا بوایە، چونکە لێنوکتەبخاندا، هەم بابەتکان لێکەوێنزیکن، هەم بێنوسەریش باشترە کتێبکانی لەتێنیشت یەکەوە ڕیزبەندی بکرێن وجێگەی شیاوی خۆیان بگرن.

۲۰۲۲-٥ ـــ ١٧

بەرهەمی حەوت ساڵ... بەختیار

یەکێک لەو کارانەی کە لە سەرەتای هاتنی دەسەڵاتی کوردی و لاچونی دەسەڵاتی بەعس دەبوو بکرایە ئەوە بوو دەست بکرێ بە کۆکردنەوە و ڕێکخستنی زمانی کوردی کە ساڵەها بوو بە هەی گوێ پێنەدان و پەرگوێندە بوون لە لەواری لێناو چون بوو. لێناو چون بە مانایە نا کە نەزانی بە کوردی بدوێی، بەڵکو بە خاوێن و بە ناز و بەهێز و لاوازی زمان وا ئێکات کە کاڵ بێتەوە. هەڵبەتە لەرە و لەوە چێندان نوسەر و شاعیر هەبوون، بەشێکی زۆریان هەمبانەی ووشەی جوان و شیرینی کوردیان پێ بووە.
بەڵام بە ڕاستی زمانی کوردی ئاگر چی هەر وەک کورد خۆی سەرسەختییەکی بەوێنەی کردووە لە مانەوەدا، بەڵام هەر زمانێک ئاگر نەژان نەکرێتەوە ووشەی بە زیاد نەکرێ پێ بە پێی پێشکەوتنی تەکنەلۆژیا و هاتنە ناوەوەی چەمکی زمانەوانی تازەی جیهان لە هەموو بوارەکاندا، ئەوا ئەو زمانە تیژییەکەی خۆی لەدەست ئەدا و کول ئەبە ناچار ئەبە چەمکی زمانەکانی تر بەکار بهێنی و ووردە ووردە چراکەی کز ئەبێت.
دەسەڵاتی کوردی سەرەڕای ئەوەی کە لە چەندین لایەن و کەسایەتییەوە ئاگادار کراوەتەوە، خەڵکانێک هەبوون شارەزا لە زمانی کوردی و توانای ئەوەیان هەبوو زمانەکە بە شێوەیەکی زانستی و سەردەمی کەبکەنەوە لە لاوازی ونەمان ڕزگاری بکەن، لە هەمانکاتدا ببێتە

سەرچاوە بە نوسەران و نەوەکانی داهاتوو بە ئەوەی بگەنەوە سەری لە کاتی پەویست و کاری زمانەوانیدا، بەام بە داخەوە دەستیان بە ئەو کارە نەبرد، سەرەای ئەوەی ئەوە کاری هەر دەسەاتەکی حاکمە لە هەر ووەاتەکدا کە زمانەکانی ناو ووەاتەکەی بپارەزەت لە لەناوچوون ەزگاری بکات، لەبەر ئەوەی کەلتوری ووەاتەکەیە.

زاتەک بە ناوی (بەکان جاف) کە بەخەمی دەساتی بەم شەوەیە بینی ناچار بە تەنها قەی لەهەمامی و ئەو کارەی خستە ئەستەی خەی حەوت سالی تەمەنی تەرخان کرد بە ئەوەی زمانی کوردیش وەک زمانەکانی تری دنیا ببینرە لە پلاتفەرمی گەگە وەک زمانەکانی تری ئەم سەرزەمینە، پەموانییە کە ئەم زاتە تەنها گەچ بەرزی کوردایەتی وای کردبە ئەو کارە بکات، یان تەنها بە دەرکەوتن و بەرژەوەندی تاکە کەسی ئەوەی کردبە.

لەبەر ئەوەی کارەکی وا تەنها کەف و کوەی کوردایەتی نییە پاش ماوەیەک بنیشەتەوە، بەکوو کارەکە داهاتووی لەسەر بنیات ئەنرە، ئەمە یەک لەو کارانەیە کە کەگەکانی ووەاتی لەسەر بنیات ئەنرە.

ئەبە بە بنیاتنانی سەرلە نوەی کەسایەتی کورد کە دوژمنەکانی هەمیشە لە هەوەی شکاندن و شەواندنین، بەم شەوەیە بیر لە ئەنجامدانی کارەکان بکرەتەوە، بە هەش و بیرەکی ژیرانەی وا بە دوور لە دەمارگیری و هاش هوش، کە ئاستەکەی لە چەنایەتیدا زەر بەرزتر بەت.

ئەمە ئەو هەشیاریەیە کە پەویستە بە بەرەنگار بونەوە لەبەرامبەر لەناو چون و پەراوەز خستن، پەویستە هەر لاوەکی هەچوی کورد شوەن پەی (بەکان) هەگرەت بە ئەنجامدانی کارەکی ەاست و ەەوان، باشترە لەوەی لەعنەت لەو ەەژە بکات کە ئەو تیایدا بە کوردی لەدایک بووە.

لە سایەی دەسەاتی ئەم ەەژگارەی کوردیدا، ئەبە تاکەکان پشت بەخەیان ببەستن و دەست لەدەستی یەکتر بکەن گیانی یارمەتی و لەبوردەییان هەبەت بەرامبەر بە یەک، هەمیشە چاوەوانی ئەوە نەبن کە دەسەاتەک هەیە ئەبە ئەم ئەرکانە بەجە بگەیەنە، ئەبە قایل بین بەوەی کە ئەم دەسەاتە ئەوە ناکات، ناکرە چاوەوان بی و هیچ نەکەی. ئەبە هەرکەسەک توانایەک لە خەی بەدی ئەکات هەوە بدات بەرەو پەشی بەرەت. نمونەی لەو بابەتە لە ناو کورددا زەرن کە ئەتوانین هەندەکیان لەردا بهەنینەوە وەک (کاک هەمەر و کەیسی ئەنفال و گەڤاری ئەنفالستان، چەند ساەەکە باری قورس و چیرەکە تاەەکانی ئەنفالی لەسەر شانی خەی ناوە)، (کاک گەران و ماەپەی دەنگەکان، کەمەەک کەسی بە ئەمەکی لە دەوری مەپەەکە کەکردەتەوە)، (ماەپەی ڤەژین کە کەمەەک لاوی ەەژهەاتن، کاری کەکردنەوەی فەرهەنگە کوردییەکان ئەکەن خستویانەتە بەردەستی

هەموان)، (کورد ئایتی گروپ کۆمەڵک لاوی شارەزا و خوێن گەرمن، لە هەوڵی خزمەتکردنی کوردن لە ڕێگای ئای تیەوە)، (کورد فۆنت کۆمەڵک کەسی شارەزان فۆنتی زۆر جوانی کوردیان ساز کردووە)، ڕێنگە زۆری تریش هەبن لێرە و لەوە بە کاری زۆر بەسودەوە سەرقاڵن، کارەکانیان کونجێک پێ ئەکاتەوە خزمەکانی تر سودی لێ ئەبینن.
ئێم کەس و گروپانە هیچ لایەنێکی دەسەڵات یارمەتیەیان نادات، بەڵام سەرباری سەختی ژیانی تاکە کەسی خەیان کاتێکی زۆر و تاقەتێکی زۆر بەکار ئەهێنن بۆ بەردەوامی ئەو کارانە لە پاڵ سەختی ژیاندا، کە بەشکیان کاری دەسەڵاتێکە توانایەکی ماڵی لێبردەست بێت، بەڵام ئەوان ئەو کارە ئەکەن بە توانای خەیان لە گیرفانی خەیان.
ئەمەی لێرەیا ئەوترێ بەو مانایە نیەیە کە ئیتر ئەو کارە لەسەر ئەستۆی دەسەڵات لاببرێ و ئەوە ببێتە سوننەت و کاری تاکەکانی ناو کۆمەڵگا، هەروەها بەو مانایەش نیەیە هەرکەس بەر ماڵەکەی خۆی پیس بوو، بڵێ (بەخوا حکومەتێکی خراپمان هەیە). لە ڕاستیا هەر بیرکەیەک و کارێک سەرەتا لە تاکەکەوە سەرچاوە ئەگرێ، ئەگەر دەوڵەتیش یارمەتیدەر بێت، هەوڵێ تاکە کەسیەکان ئەبێ جێگای خۆی هەبێت بە ئەوەی کەسێتی تاک لەوەی ئێستا هەیە تەکمەتر بێت.
ئەو هەوڵانەی (بەکان) لە کاتێکدا دەستی پێکردووە کە کورد بوون لە باکور ئاسان نیەیە و کورد بێ بە دەنگی جینۆساد ئەکرێ، لەو کاتانەدا هەوڵی لەناودانی کورد هەبوو لە ڕۆژئاوا، لە ڕاستیا هەمیشە پیلان ئامادەیە لەسەر مێزی دوژمنەکانی کورد.
ئەو هەوڵانەی (بەکان)لەو کاتانەیا دەستی پێکردووە کە کورد بە لەشاو لەدەست ترسی لە ناو چون و نا دادپەروەری ووڵاتیان بەجێ ئەهێشت، زۆرێک هەبوو تفیان لە ووڵات ئەکرد.
بەیە ئەو هەوڵانەی (بەکان) کە ئێستا بە ئەنجام گەیشتووە مایەی ڕێز و خۆشویستیە لە لایەن هەموو تاکەکەوە.
لەو ڕۆژانەی ڕابردوودا پێستەکم بینی لە لایەن بەڕێزێکەوە کرابوو تیایدا وێنەی ئامارێکی دانابوو کە کورد چەندن لە هەر ووڵاتێک لە ووڵاتەکانی ئەوروپا و هەندێ شوێنی تر وەک خۆی دەیێ هەوڵی داوە لە دەزگاکانی بڕپرس لەو بابەتە زانیاریەکانی بەدەست هێناوە. ئێم کەسێ بە هەوڵدان لە ماوەی شەش مانگدا بەم ئامارە گەیشتووە. لە ڕامبەردا ئەبێ ئێم کارە بەرز بنرخێنەرە و دەستخۆشی لە بکرێ کەسێک کارێکی ئەنجامداوە لە ماوەی شەش مانگێک کەم نیەیە جوهد و تاقەتێکی بێ خەرج داوە لەو پێناوەدا، بەڵام کاتێک کە ویستم کۆمێنتێکی دەستخۆشی بێ بنێرم، چاوەکم خشاند بە کۆمێنتەکاندا، لەو کاتەدا وەک کارەبا لێم بدا هەندێ کۆمێنتم بینی بە ڕاستی بە خوێندنەوەی هەستم ئەکرد هەموو جەستەم ژەهراوی ئەبێ، لە بە ڕێزی

کردن، بەکەم نیشاندان، بەدرەخستنەوە بە ستایلێکی زۆر ناشرین، گاڵتەجاری کردن، و زۆر شتی ناخۆشتر کە جۆگەی باسکردنی نییە، بە کەسێک کە هەوڵێکی داوە زانیاریەک بەردەست بخا.
ئەمە نەخۆشییە ئەبە چارەسەر بکرێ لە عەقلیەتی تاکەکاندا.. ئەگەر بتەوێ کەمێگا پێش بکەوێ، پێویستیت بە هەزی بازوو نییە، پێویستیت بە چەکی قورس و پێشکەوتوو نییە، بەڵکوو زۆر پێویستیت بە عەقڵێکی هاوسەنگ و هۆشیارییەکی سەردەمیانە هەیە، هۆشیارییەک کە زادەی بیرێکی هاوسەنگ بێت، ئەبە دەست بەدەستی یەکەوە بگرن ئەگەر پیشانی یەکتری بدەن، بەو شێوەیەی ئەتوانن بەرەنگاری لەناوچون ببنەوە...
ئەبە هانی لاوانی تازەپێگەیشتوو بدرێ بەو شێوەیە بیر بکەنەوە بەو شێوەیەی (بەکان) بیری پێ کردەتەوە چونکە ئەوە رێگەی ڕاستە. زۆر خۆشحاڵم لەم سەردەمەدا ئەژیم کەسانێک لە وەنەی (بەکان) هەن.

بەختیار
2022-5-14

دوو قەسیدەی دی لە شاعیری میسری (محەمەد ئەلقلینی)ـەوە… و: نەژاد عزیز سورمێ

ئەمە زۆر پێك دەچین

ئەمە زۆر پێك دەچین
كەس تێبینی جیاوازی نەوانمان ناكا
دە وەرە ئەی درەخت
ێی خەمان بگێینەوە
تۆ دەچیتە ماڵی من و
وا پێشان دەدەی تۆ منی
منیش هۆ لەو چۆلاییە
لە جێی تۆدا دەوەستم
وای نیشان دەدەم تۆم
هاوسێكانم بە قسەوقسەڵكان غەیبەتت دەكەن

وەك ئەوەی □اهاتوون لەگە□ منیش وا دەکەن
وەکو منیش
لە بەروبوومی بە تامت زیاتر لە هە□ناوەر□
منا□ە برسییەکانیشم
یەك بەرت لە ناکەنەوە
چوون فە□رم کردوون
هیچ خەونە□ك نەدروونەوە
گەر بە ئارەقەیان تە□ نەبووبە□ ..

وەرە درەخت □□□مان بگ□□ینەوە !
بە□□نت پە□ دەدەم
چە□لەکەکانت
ئەگەر لەسەر سنگیشم نووستن
بە□داریان نەکەمەوە
پرچی با دابە□نم و
دەست بە قو□گی پە□ لە هاواری دادە□نم
بە□□ن دەدەم
دوو عاشق
کە ماچە□کی بە دزی
لە پشتی ترسەوە دەکەن
بشارمەوە
هەرگیز خە□م
لە گەرمای پە□وکە□ن نەدزمەوە ..

وەرە ئەی درەخت با □□□مان بگ□□ینەوە !
تا لە تە□ فە□ر بم
□ەگ و □یشەی خە□م خە□ش بو□
کە بە هە□ز و تاوەوە لە خاکم دەچەسپە□ن□
کە خە□شم دەو□
تەنانەت کە □□گەی هە□اتنیشم
لە سیمای دارکەر□کی مە□ومە□چ لە□ دەگر□ .

هیچ قەسیدەیەکم
لەبارەی دەریاوە نەنووسیوە

هیچ قەسیدەیەکم لەبارەی دەریاوە نەنووسیوە
چونکە ترساوم وشەکانم
بەر پاپ□□ە نقووم بووەکان بکەون

یا قەڵەمم بە ڕشانەوەی گەنجێك پیس ببێ
وەختی هەڵاتنی بێ وڵاتێکی سنگفراوا تر
دەریا تووشی سەرسوڕانی کردووە ..

دیسان هیچ قەسیدەیەکیشم
لەبارەی ئاسمانەوە نەنووسیوە
چوون خەونەکانم بە بێ باڵیش دەمگەیەنن
پاشان تفەنگەکان لە دەرەوە
پاسارییەکیان نەهێشتووە نەیانکوشتبێ
هەوێشم نەداوە
قەسیدەیەك لەبارەی ڕۆگاوە بنووسم
چوون غوربەت
پێیەکانمی خواردووە
سەرەڕای ئەوەی دزەکان
تریفەی مانگیان لە گیرفانییان کردووە و
ڕۆگایان بە تاریکی هێشتووەتەوە ..

تەنانەت قەسیدەم
لەسەر بەهەشتیش نەنووسیوە
چونکە من خۆشەویستێکم نەبووە
لەسەر مەمکی بنووم
کە ئەقرەیشم وشك هەڵاتووە
لێوی ژنێکم نەمژیوە

من شاعیرێکم
تا ئێستا دەیەك لەسەر هیچم نەنووسیوە
تەنیا جارێك
قەسیدەیەکم لەبارەی گوڵەکەوە نووسی
بە قەبارەی نیشتمان
پاشان جەستەی خەمم تێهاوێشت و
مردم .

من شاعیرێکی تا بنێی هەژارم
کە منداڵەکانم برسی دەبن
قەسیدەی فرۆشیان دەڕ گەرووی داوێم
کە ژنەکەیشم ترسی ئایندەیەتی
لە پەراوێزی تێکستێکی خراپ دەیشارمەوە
چوون چاوی شەیتانان

به سرووشتی خۆیان
بەسەر دەق دا نەبێ ناسووڕێن
لە باتی نان و پەنیر و شیری پاکژی منااڵان
دیوانێکی شیعر و
بەستەیەك کاغەزم کڕی
ژنەکەم هاواری کرد
((تۆ باوکێکی خراپیت))
لە کاتێکدا
بە تووڕەییەوە دیوانەکەی دەخوارد
بەڵام ڕێگەی دام ئەو ڕستانەی
بە لێویەوە نووسابوون
تا دوا پیتی وشەی (خۆشم دەوێی)
بڵێسمەوە .

سەرچاوەی ماڵپەڕی :
http://mahertolba62.blogspot.com/p/blog-page_82.html

ناوبانگ لە دوو قۆناغی جیاواز… ڕاستی بۆهادین

بە ناوبانگ بوون یەکێکە لە ئارەزووە گەورەکانی مرۆڤ، لە کۆنەوە تا ئێستا، هەزەکی پاڵنەر و کاریگەرە بە گەیشتنی مرۆڤ بە ئاستی ڕەبەرایەتی و لەپرسراوەتی، ئەم حەزە لە خەسڵەتی مرۆڤدا کۆنە و پەیوەندی بەو ململانێیانەوە هەبووە مرۆڤەکان لە قۆناغە جیاجیاکانی ژیانیان کردوویانە لەگەڵ یەکتردا، ناوبانگ بوون کارکردنە لە سەر لە خود ناسین و گەیشتنی وێنای خۆی و شێوەی، ڕوخسار و ڕەنگ ی، داهێنان و تواناکانی بە خاڵ، ئەبەتە بە زەرترین خاڵ، ئەمش مافێکی سروشتی مرۆڤ،
بەڵام دوو جەر ناوبانگ هەیە
ئەرێنی و نەرێنی
ئەرێنی ئەم جەرەیان لە لایەن یاسا و ڕسا ریگەپێدراوەکان ڕەوایەتی پێدەدرێت، ئەو ڕەوایەتیە ناوبانگی ئەرێنی بەو مرۆڤانە دەبەخشن،

ئو مرڤان بە نەمری دەمننو، ناوبانگی ئرنی لگە تەمن نیە، پاش مرگیش کاریگری ئەمنتوو، نوکانی دواتریش ئتوانن شانازی پو بکن،

هردوو رووکی (ئرنی و نرنی)لە لایەن مرڤو هوی گور بە دەرت، دیار هر قناغە و کرستە و هکارك رەی بینیو لە گیشتن بەم ئامانجە، کرستکانی رابردوو(سوارچاکی و ئازایتی و راووشکار، جوانی و دەنگ خشی)
لە ئستادا (بینر و زری لایک و کەمنت هتد..)

لەم قناغە ناو بانگی ئرنی بە ئاسانی بە دەست نایت، لە بر قوو بوون و گور بوونی ململانیکان لە ناو یکتردا، و پشبکیکان خراتر بوون، و خودی ناوبانگ تەمنی دو، قوربانی و شو نخونی، توانای گوری دو تا بتوانی بکویتە بر دان و وینای بینینی خلك،

ئوی ئستا لە دنیای سشیا میدیادا هیە هر لە سوکایتی کردن بیک و شکاندنی یکتر و تا ئوی وک بوکییکی سکسیش خیان دردخن ، جرکی ناشرینی بەدستهنانی ناوبانگە تەمنکی کەم بە شویکی ناشرین دکونە برچاوی خییکی و دواتر نامنن.

لە واتە پشکوتووکانی دنیادا بە دەستهنانی ناوبانگ، بە هیچ شویك ئاسان نیە، کسانی نائاسایی و، بتوانا و بە بەهر، هرگیز ەگیان پنادرت لە ەگی میدیاو دربکون و بناوبانگ بکرن. هاوکات خەککش کە کسایتیك تواو لەهاتوو نبت لە بوارکی خیدا، قبووکردنی ئستەم.بەام بداخو، لە واتکی ئمدا و لناو میدیای کوردیدا، دخکە تواو پچوانیە، هر ئوندە کسکە توانای درکوتنی هبت ، ئیتر بە بەهر و لەهاتووی لەلایەن میدیاکاناو گوردکرن و بە کەکردنوی بینر بە چنها شوی جیاواز بکاردهنرن.دبینین میدیا زرجار بە ناونیشانی مدلو، چاوپکوتن لگە هندە لەم کچانە دکات کە نە مدلن، نە فشانن، نە ستایلن، ولە میدیا هەم ناوبانگیان بە درووست دکات و هەمیش دیانکات بە بزمی سشیا میدیا..بە گومان ئگر لاینی پیواندیدار مبستی بت زر ئاسان دتوانت کنتی ئو میدیانە بکات کە بە مبست،ناوبانگ بە کسانی بە بەهرو بتوانا پیدا دکن.

ناوبانگ لای عاریفان

هەبوونی ناو و ناوبانگ لای عاریفان بە پێچەوانەوەیە. لای ئەوان گرنگ نییە ناوبانگیان لەرەدا چۆنە، گرنگ ئەوەیە ناوبانگیان لەولا (دوای مردن) چۆنە.
مەحوی وتەنی: بەبێ نامی ژیام و نامەوەر چووم…
:
مەولانا سەبارەت بەم بەڵایە دەفەرموێت:

نردبان خلق ایـــــــن ما و منیست
عـــاقبت زیـــن نردبان افتادنیست
هـــر که بالاتـــر رود ابله‌ترست
که استخوان او بتر خـواهد شکست

مەولانا پێی وایە کە هەر کەس لە پەیژەی (من من و ئێمە) سەر بکەوێت، لە کۆتاییدا هەر بەردەبێتەوە. واتە هەرکەس بە پەیژەی ناو و ناوبانگ و خۆپەرستی و خۆویستی و شوهرەت دا سەربکەوێت، دواجار بەشی هەر کەوتن و مل شکاندنە. هەرکەس زیاتر سەربکەوێت گەمژەتر و نەفامترە، چونکە تا بەرزتر ببێتەوە خراپتر ئاسك و پروسکی تێکدەشکێت.
ناوبانگ وەکو فودانە (میزەڵان) وایە، هەتا گەورەتر بێت دەنگی تەقینی گەورەتر و حەیابەرتر و ئابووبەرانەتر دەبێت. هەر کەس زیاتر بەم پەیژەیەدا سەربکەوێت، ئەگەر بەر بێتەوە گازەکەی دەستی زیاتر دەزرنگێ و سەدای بەرزترە. وەسف و ستایش و پێداهەدانی خەڵکیش نرخی قروشکیان نییە، چونکە ئەم خەڵکە وەکو کەوان وان، هەتا زیاتر لە ئاستتدا بچەمێنەوە ئەو تیرەی کە بێت دەهاون مەرگبارتر و کوشندەتر دەبێت.
ناوبانگ یەکێکە لە سەربازەکانی نەفس، ئەگەر زوو فریای نەکەوی مەملەکەتی دێت داگیر دەکات.
غەزالی رەحمەتی خوای لێبێت لە بابی (مهلکات)ی کتێبی (احیاء علوم الدین)دا زۆر بە شێوەیەکی مەترسیدار باسی ئەم بابەتەی کردووە.
ئەوەی لە دنیای ئەمڕۆدا دەیبینین ئەوەیە کە بازاڕی ناوبانگ لە هەموو شتی تر هەواجی زیاترە. مرۆڤ لە پێناوی بەدەستهێنانی ناوبانگدا هەموو کارێك دەکەن. بۆ ئافەرینەك لە دەیان دەرگای ناشرینی نەفرەتی تەقولباب دەکەن.
مەحویی گەورە فەرموویەتی:
دەخاتە فکری ئەهلی مەعریفەت شێوەی جەجاڵ ئەلحەق
دەبینی بەعزە ئەشخاص بە دوویا خەرگەلەی مەخلـوق

بیرۆریکانی فۆقیکی گوومۆا...9...شماۆ بارۆانی

بۆشی نۆیۆم/
قورئانیۆکان سزای ناوگۆ و هۆفتاو دوو حۆریۆکۆی بۆهۆشتیش ۆتدۆکۆنۆو..!

بۆگومان،
لۆ کوردستان قورئانیۆکان زۆر چاۆاکن و لۆ سۆشیال میدیاوک، ئۆوۆندۆی من ئاگام لۆیۆتی، دوو گرووپیان هۆیه بۆ ناوۆکانی(پرسیارۆ فیکریۆکان)و، (2ۆۆگا).
کۆمۆۆک کۆس سۆرپۆرشتیان دۆکۆن، هۆندۆکیان دۆناسم کۆ پۆشووتر ئیسلامی سیاسی و یۆکگرتووبوون و دانۆیۆکیان مۆلاشۆ، مۆلا(عۆزیز غۆفور). هۆۆۆ نۆبم ئۆدمینۆ لۆ گرووپی(پرسیارۆ فیکریۆکان)،
بۆر لۆ ماوۆیۆک، بابۆتۆکیم بینی لۆماۆپۆۆی(دابۆان)،
بۆ ناوی:(تۆقاندنی موسوۆمانان)و لۆو زۆرلۆژیکی باسی هۆکاری باران نۆبارین و، سزای ناو گۆ و دۆزۆخ و ترسان و تۆقاندنی مرۆڤۆکان، بۆ ئاگری دۆزۆخ لۆ لایان بانگخوازۆکان کردبوو و لۆوتارۆکۆ نووسیبوو(لەم ماوەیەدا بیستم گەنجۆکی تازە پۆگەیشتوو باری دەرونی تۆك چووە بەهۆی ئەوەی گوۆی لە بانگخوازۆك گرتووە کە باسی سزای گۆۆی کردووە، ئەمیش لە ترسان ئیسراحەتی لۆ بۆاوە! ئاخر سزایەك کە هیچ بنەمایەکی قورئانی نیە و بە یەك ئایەت لە قورئاندا باس نەکراوە ئەم هەموو ترس و تۆقاندنە چیە؟ بۆچی خوداتان کردووەتە جەلاد حاشا لە مەقامی ئەو کە بەو جۆرە وۆنای دەکەن کە چاوەۆۆیە تا موسوۆمانان بچنەوە ژۆر دەستی و لە ناو ئەو قەبرەدا ئەمر بکات دارکاری بکەن و بیسوتۆنن و ماری بۆ بۆنن؟ بە چ مەنتیقۆکی دادپەروەری پۆتان وایە ئەو خەۆکە لەو قەبرەدا پاۆی داوەتەوە و راکشاوە و جوۆەی نیە و دارکاری دەکرۆت و پەراسوەکانی بەسەر یەکدا دەبرۆن بەبۆ دادگایی؟).

ئینجا مۆلا عۆزیرغۆفور هۆر لۆو وتارۆ وۆکوو هۆموو قورئانیۆکانی تر سزای ناوگوۆی ۆۆتکردبوویۆو و نووسیبووی(ئەم چیرۆکی ئەژدیها و ماروموره هەموو درۆیە و پۆچەوانەی کەلامی خودایە.

: ئەو ئایەتەی کە باسی ئالی فیرعەون دەکات دەفەرموێت ئەمان دەبڕنە سەر ئاگر نەوەك ئاگر دەهێنرێت بۆ ئەمان و بەهیچ شێوەیەك پەیوەست نیە بە گۆڕەوە).

سەبارەت بە دۆزەخیش نووسیبووی(ئەزیزان تکایە ئەمەم لێ وەرگرن: دۆزەخ تەنها جێگای دوو کەسە: بۆ باوەڕك کە حەقیقەتی بۆ روون بووبێتەوە بەڵام ئینکاری بکات.
ستەمکارێك کە ستەمی گەورەی لە مرۆڤەکان کردووە، چ باوەڕدار بێت چ بۆ باوەڕ.)
وتارێکیتری مەلای ناو هاتیم خوێندووە، کە لە ماڵپەڕی (ڕوانگە و ڕەحنە) یش بۆناونانیشانی(دابڕشکردنی باخاتی بەهەشت) دابەزی بوو، ڕەخنەی ئاوڕی لە واعیزەکان و پیاوانی ئاینی گرتبوو بەرەی بەپەی ڕیوایەت و ئەنجامدانی هەندێك زیکر و نزاو خوێندنی چەند ئایەتێکی قورئان و جێبەجێکردنی چەند ڕیتوێ و سروتێکی تری ئایینی بۆ دڵی خویان دڵن و بۆ ناوی خوداوەند و بۆ کۆفالەتی پێیامبەرەوە،

کەمێك بەڕێنی زل و ساختە بۆ خێکی دڕدۆن و پێیان دڵێن بۆ خوێندنی فڵان سورەت، یان فیسار زیکر و فلان مەئسورات و نزا، رزق و ڕزیتان زیاد دەبێت و خوداوەند و پێیامبەر لێبەهەشت واو واتان بەدەکەن و

بەو چێشنە بۆ دڵی خەیان و زەوی و کەشک و حەری و باخاتی بەهەشت بەسەر خێکی دابەشدەکەن(هەندە لە واعیزەکان وادەزانن خێك کرێکاری بۆ خودا دەکات، ئیتر تا خودا زیاتربدات باشترە، بۆیە بۆناوی خوداوە بەردەوام خەریکن عەمەلی ساحی وردیلەی وێك زیکر و دوعا مەئسورەکان و خوێندنی هەندە سورەتی قورئان دەخوێنە موزایەدەوە و هەر ڕۆژە و ئەجرێکیان لەسەر دادەنێن.. ڕۆژێك لە بەرامبەر یەکێك لەوانەوە قەسر دابەش دەکەن و ڕۆژێك دار و درەخت و باخاتی بەهەشت و ڕۆژێك حەری .. یەکێکیان دڵێت ئەگەر ئەو دوعایە بخوێنیت ئەو شەیتان ئەو ڕۆژە نایەت بۆ دەورتدا و ئەویتر ئێت ئەگەر خوێندت رزق و ڕزیت زیاد دەکات و یەکە تر دڵێت ئەگەر هەموو ڕۆژێك یان دوای هەموو نوێژێك بیخوێنیت ئەو دەچیتە بەهەشتەوە ... هتد.
ئایا پێت وایە خودا باخ و کانیاو و درەخت و حەریکانی داوەتە پێغەمبەری خودا تاوکو ئەویش بەپەی فڵان زیکر و خوێندن فڵان سورەت دابەشیان بکات؟ ئەزیزم... بەهەشت ڕەحمەتی خودایە و خودا خەی دابەشی دەکات).

باسم لەوکرد کە قورئانیەکان گرووپکیان بەناوی (پرسیارە فیکریەکان)گرووپکیتریشیان هەیە بە ناوی (2ڕۆگا)و زۆر چالاکن.
ئینجا هەزاران کەس لەو دوو گرووپە ئەندامن و ڕۆژانە گفتوگۆ و پەستی ئەقڵانی و قورئانی دەکەن و بانگەشە بە قورئانی بوون دەکەن و کێشەکی لەکاتیش هەیە، پێیان گووتم کەناڵەکە ئاڵاستە قورئانییە، کەناڵی(چ)،
بەڕەوبەرەکەی کەسکی قورئانییە، هەرچەندە کاتێک لە فەقێیاتیو کۆلێژی شەریعە و حوجرەبووم، ماوەکی باش موتابەعەی کەناڵەکەم کرد، تا بزانم چی دەڵێت و چی پەخشدەکات، ئەوەی من تێبینیم کرد،
کەناڵەکە زۆر بە حەزەر و هەمنیەوە پەخشی ڕۆژانەی خۆی دەکات و خۆی لەو جەدەلەی قورئانی بوون و ڕەتکردنەوەی ڕیوایەت و ڕەخنەگرتن لە کۆلێپووری دینی و فیقهی ئیسلامی و ئەوشتانە بە دوور دەگرێت و، زیاتر لە ڕۆگای بەرنامەی ڕەشنبیری و کەمەڵایەتی و لەو جۆر و تەرزە بابەتانە هەوەی ڕەشنبیرکردنی کەمەڵ دەدات.

ئەوەش بڵێم:قورئانیەکان ئەویان لا خۆشنییە پێیان بگووترێت قورئانی و ئەوان دەڵێن خوداوەند لە قورئان ناوی ناوین موسوڵمان و بەس(هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ).